

Tabii Kaynaklar ve Maden
Politikalar Kurulu

MADEN YÖNETMELİĞİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİK

BİLGİ NOTU • MART 2022

insanca
yaşam

SAADET

30287 SAYILI MADEN YÖNETMELİĞİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİK

1 Mart 2021 tarihli resmi gazetede "MADEN YÖNETMELİĞİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YÖNETMELİK" yayımlanarak 21.9.2017 tarihli ve 30187 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan Maden Yönetmeliğinin 115 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"(4) Ülkenin elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yürütülen madencilik faaliyetlerinin tapuda zeytinlik olarak kayıtlı olan alanlara denk gelmesi ve faaliyetlerin başka alanlarda yürütülmesinin mümkün olmaması durumunda madencilik faaliyeti yürütecek kişinin faaliyetlerin bitiminde sahayı rehabilite ederek eski hale getireceğini taahhüt etmesi şartıyla Genel Müdürlük tarafından belirlenen çalışma takvimi içerisinde zeytin sahasının madencilik faaliyeti yürütülecek kısmının taşınmasına, sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine kamu yararı dikkate alınarak Bakanlıkça izin verilebilir. Zeytin sahasının taşınmasının mümkün olmadığı durumlarda sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine kamu yararı dikkate alınarak Bakanlıkça izin verilebilmesi için madencilik faaliyeti yürütecek kişinin madencilik faaliyetleri bitiminde sahayı rehabilite ederek eski hale getireceğini ve Tarım ve Orman Bakanlığınca uygun görülecek alanda

dikim normlarına uygun, faaliyet yürütülecek saha ile eşdeğer büyüklükte zeytin bahçesi tesis edeceğini taahhüt etmesi zorunludur. Bu fıkra kapsamında zeytin sahasının taşınmasına ilişkin tüm masraflardan ve zeytin sahasının taşınmasından kaynaklanan tüm taleplerden madencilik faaliyeti yürütmesi yönünde lehine karar verilen kişi sorumludur. Bu fıkra kapsamında zeytin sahasının taşınmasına ilişkin usul ve esaslar Tarım ve Orman Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça, zeytin bahçesi tesis edilmesine ilişkin usul ve esaslar Tarım ve Orman Bakanlığınca belirlenir."

Ülkemizde madencilik faaliyetleri 21.9.2017 Maden Yönetmeliği kapsamında yürütülmektedir. Bu kapsamda yukarıda belirtilen 01.03.2022 tarihli değişiklik ile elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yapılacak madencilik faaliyetlerinde arazinin zeytinlik olması durumunda Tarım ve Orman Bakanlığınca uygunluğu tespit edilecek yere ağaçların taşınması suretiyle faaliyete izin verilmektedir.

Bu durumun tarım, tabii kaynaklar ve enerji politikalarına etkileri bulunmaktadır.

Türkiye Bir Tarım Ülkesidir

Türkiye'de yıllık ortalama 1,5 milyon ton zeytin, 200.000 ton civarında da zeytinyağı üretilmektedir. Türkiye hem ürettiği zeytin hem de zeytinyağı ile Dünya'da ilk 5 ülke arasında bulunmaktadır. (www.tarimorman.gov.tr)

Tablo 1. Dünyada Zeytin ve Zeytin Yağı Dış Ticaretinde İlk On Ülke (2018)(TİM, 2019)

Sıra	Zeytin Üretimi	Zeytinyağı Üretimi	Zeytin Tüketimi	Zeytinyağı Tüketimi	Zeytin İhracatı	Zeytinyağı İhracatı	Zeytin İthalatı	Zeytinyağı İthalatı
1	İspanya	İspanya	Mısır	İspanya	İspanya	İspanya	İtalya	ABD
2	Mısır	İtalya	Türkiye	İtalya	Yunanistan	İtalya	ABD	Fransa
3	Türkiye	Yunanistan	Cezayir	ABD	Fas	Tunus	İspanya	Almanya
4	Cezayir	Fas	İspanya	Türkiye	Türkiye	Portekiz	Fransa	İtalya
5	Yunanistan	Türkiye	ABD	Fas	Mısır	Yunanistan	Portekiz	Brezilya
6	Fas	Tunus	Brezilya	Yunanistan	İtalya	Türkiye	Brezilya	Rusya
7	Suriye	Portekiz	Suriye	Suriye	Portekiz	Suriye	Almanya	Birleşik Krallık
8	İran	Suriye	İtalya	Fransa	Arjantin	Fas	Japonya	Belçika
9	Peru	Cezayir	İran	Arjantin/Brezilya	Belçika	Arjantin	Birleşik Krallık	Kanada
10	Arjantin	Ürdün/Lübnan	Fransa	Portekiz	Peru	Şili	Kanada	Portekiz

Zeytin (hem yemeklik hem de yağlık) rekoltesinin en yüksek ilin genelde Aydın olurken onu sırası ile Balıkesir, Muğla, Hatay, İzmir takip etmektedir.

rolik üretim ve aşırı soğuklar sebebiyle komşu ülkelerde tüketimin artması nedeniyle yeterli doğalgaz temin edilememesi bu tehlikeyi açığa ortaya koymuştur.

Tablo 2. Dünya Ülkelerinde Zeytin Ağacı Dikim Alanları (ha) (Tarım Bakanlığı, 2016)

Sıra	Ülke	2011	2012	2013	2014	Dünyadaki payı %
1	İspanya	2.504	2.504	2.507	2.516	25,1
2	Tunus	1.764	1.811	1.823	1.589	15,8
3	İtalya	1.144	1.125	1.147	1.157	11,5
4	Yunanistan	914	934	918	946	9,4
5	Türkiye	786	806	861	938	9,3
-	Dünya	10.090	10.337	10.309	10.040	100

Türkiye sahip olduğu zeytin ağacı dikim alanı açısından da dünyada 5. Sırada yer almaktadır.

Türkiye'nin Artan Enerji İhtiyacı

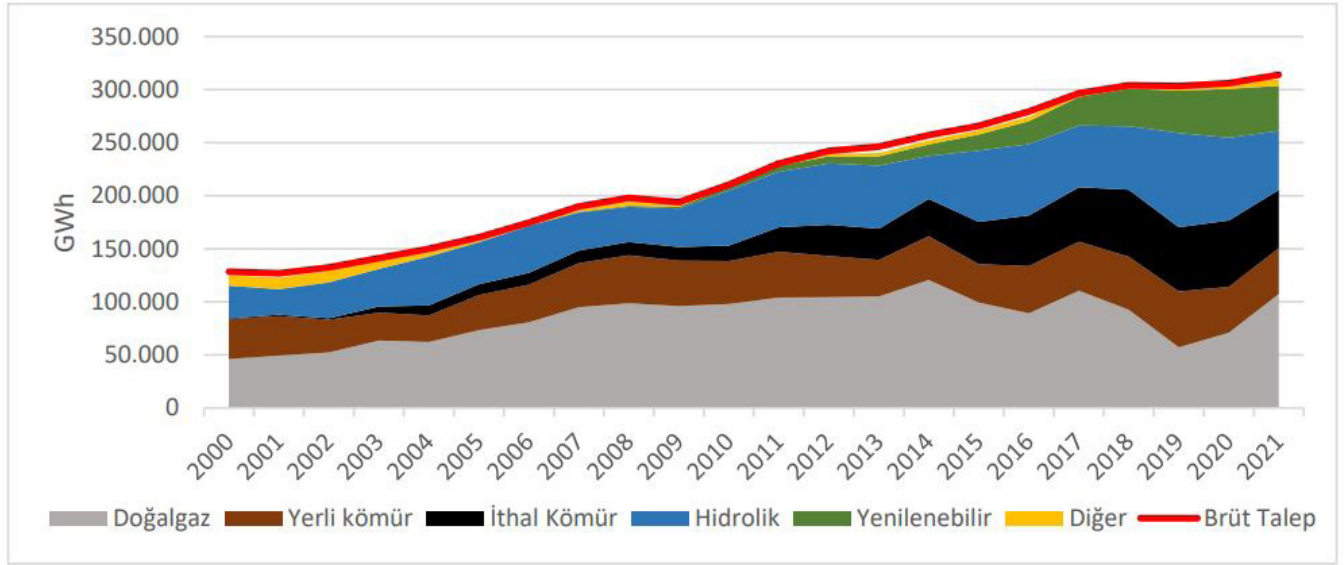
Türkiye'nin elektrik enerjisi ihtiyacı son 20 yılda ortalama %4,5 oranında büyümektedir. Bununla birlikte puant talebi de özellikle yaz aylarında kullanımın artması ile daha büyük oranda bir büyüme göstermektedir. 2021 yılından itibaren Türkiye enerji piyasalarının serbestleşmesi hedefi ile başlayan süreç ile yaklaşık 15 yıl içerisinde enerji talebinin karşılanması ve bunun için gerekli olan yatırımların yapılması herhangi bir alım garantisi, teşvik mekanizması vs. olmadan sağlanmıştır. Ancak son 6-7 yıl içerisinde hükümetin "ucuz" elektrik vermek üzere kamu şirketleri üzerinden piyasalara müdahale etmesi, kamu şirketlerinin gücünü piyasalarda fiyatları düşürmek üzere kullanması, yatırımları durma noktasına getirmiştir.

Hâlihazırda hükümetler arası anlaşma ile inşa edilen Akkuyu Nükleer Santrali dışında ciddi bir baz yük santrali bulunmamaktadır. Diğer yatırımlar ise YEKDEM kapasimda inşa edilen yenilenebilir santrallerdir. Bu durum yakın zamanda enerji maliyetlerinde artışın ötesinde, yakın zamanda arz güvenliği tehlikesine karşı da ülkemizin kırılgan hale gelmesine neden olmaktadır. 2021 yılındaki kuraklık sebebiyle son yılların en düşük seviyesine inen hid-

Artan Talep ve Yatırımlar

Türkiye'nin elektrik enerjisi talebi yıllar itibarıyla değişiklik göstermekle birlikte son yirmi yılda ortalama %4,5 artarak, 2021 yılı kesin olmayan rakamlara göre 314 TWh'e ulaşmıştır. Şekil-1'de Türkiye'nin yıllar itibarıyla brüt elektrik enerjisi talebi ve elektrik üretiminin kaynaklara göre dağılımı gösterilmektedir. Önümüzdeki yıllarda da bu trendin devam etmesi öngörülmektedir. 2021 yılında yaşanan kuraklık nedeniyle hidroelektrik üretiminin düşmesi neticesinde talep, çalışmayan doğalgaz santrallerinin kapasite mekanizması ile sübvansede edilerek piyasaya dahil edilmesi ile sağlanmıştır. Ancak ağustos ayında sıcaklığın aşırı arttığı günlerde ve şubat ayında yaşanan aşırı soğuk günlerde sanayi tesislerine enerji verilememiştir.

Şekil 1. Brüt talep ve elektrik enerjisi üretiminin kaynaklara dağılımı (TEİAŞ)

Hükümetin popülist politikaları ve enerji piyasalarına piyasa dışı müdahaleleri neticesinde yatırımlar durmuştur. Hâlihazırda YEKDEM kapsamında yapılan yenilenebilir yatırımlar ve hükümetler arası anlaşma ve alım garantisi ile inşa edilen nükleer santral dışında ciddi bir yatırım bulunmamaktadır. Kaldı ki yeni bir yatırım yapılsa bile bunun tamamlanması ve enerji üretmeye başlaması birkaç yılı alabilecektir.

Yerli kaynaklar ve Yerli Kömür

2021 yılı küresel enerji piyasalarında son derece önemli bir yıl olmuştur. Doğalgaz ve kömür fiyatları 5-6 kat artış göstermiştir. Ancak Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonrası fiyatlar son bir hafta içerisinde 2 kattan fazla artış göstermiştir. Benzer şekilde ham petrol fiyatlarındaki artış da devam etmektedir. Söz konusu savaşın uzun sürmesi halinde hem Türkiye'yi hem de Avrupa ve Dünyayı enerji fiyatları anlamında zor günler beklemektedir. Bu durumda yerli kaynaklara olan yönelimin yakın zamanda daha da artacağı öngörülmektedir.

Bu noktada yenilenebilir enerji ve yerli kömür ön plana çıkmaktadır. Yine doğalgaz arama faaliyetleri sonucu bulunacak kaynaklar da önemli bir katkı sağlayacaktır. Türkiye YEK destekleme mekanizması sayesinde yenilenebilir kaynakların ekonomiye kazandırılma-

ması noktasında önemli ilerlemeler kaydetmiş buna mukabil söz konusu gelişme maliyet olarak yansımıştır.

Popülist Politikalar ve Ekonomi

Öncelikle enerji piyasalarını ülke ekonomisinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Ülke ekonomisindeki yanlışlar enerji sektörünü de doğrudan etkilemektedir. Halkın refahını artırmaksızın sadece rakamsal büyümeye odaklı ekonomi yönetimi enerji sektöründe de aynen karşılığını bulmaktadır. "Ucuz" elektrik vermek adına uygulanan politikalar bir yandan yatırımların durmasına sebep olurken, diğer yandan da tüketimin artmasına neden olmaktadır. Oluşan açık ise BOTAŞ, EÜAŞ gibi kamu şirketlerinin zararlarının hazineden karşılanması ile kapatılmakta, vatandaşın bir cebine verilen öbür cebinden fazlasıyla alınmaktadır.

Konuya açıklık getirmek gerekirse son aylarda Avrupa elektrik piyasalarında enerji fiyatları yaklaşık 200 -250 Euro/MWh değerlerini bulurken, Türkiye'de uygulanan yapay limitler nedeniyle 90-100 Euro/MWh civarındadır. Yine Avrupa başkentlerindeki elektrik mesken tarifelerine bakıldığında Bulgaristan, Yunanistan Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerin bile yarısından daha az olduğu (yaklaşık 7 Euro cent/kWh) görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu rakamlar 40-45 cent'e kadar çıkmaktadır.

Ülkenin daha az bir ücretle enerji elde etmesi tabi ki arzu edilen bir durumdur. Ancak bu durumun bir diğer handikabı, ülkede enerji ve işgücü yoğun üretimin artması sonucu elektrik talebinin de hızla artmasıdır. Hem enerji hem de işgücü maliyetinin düşmesi neticesinde Türkiye ucuz üretim merkezi haline gelebilecek ve bu da enerji talebini artıracaktır.

Tabii Kaynaklar ve Madencilik Açısından Değerlendirmesi

Ülkemizin linyit, asfaltit ve taşkömürü ile birlikte toplam kömür kaynağı yaklaşık 20,84 milyar ton 'dur (MTA, 2019; TKİ, 2019). En

önemli taşkömürü kaynağı Zonguldak ve civarındadır. MTA'nın güncel raporlarına göre 736 milyon tonu görünür olmak üzere taşkömürü kaynağı 1,52 milyar ton 'dur (TTK, 2020).

Türkiye linyit kömürü üretimi ve rezervi açısından dünyada ilk sıralarda bulunmaktadır.

Türkiye'de kömüre dayalı 51 kurulu termik santral bulunmaktadır. Yaklaşık kurulu gücü 20 bin MW olan bu kurulu gücün mevcut toplam kurulu gücün %20'sini teşkil etmektedir. Bu termik santrallerin sayıca çoğu ülkemiz linyit kaynakları ile beslenmektedir.

Tablo 3. Önemli Linyit Üreticisi Ülkeler ve Üretim Miktarları (Milyon ton) (TTK, 2020)

Ülkeler	2017	2018	2019
Almanya	171,3	166,2	131,3
Türkiye	71,5	81,0	87,2
Rusya	74,8	80,4	82,1
Polonya	61,2	58,6	50,3
ABD	63,6	51,7	48,1
Avustralya	56,7	45,9	43,3
Hindistan	46,6	44,2	44,1
Çek Cumhuriyeti	39,3	39,1	37,4
Sırbistan	39,8	37,6	39,0
Yunanistan	37,7	36,1	27,0
Diğer	161,5	155,5	149,5
Dünya	823,7	801,0	739,3

Tablo 4. Kurumlara Ait Linyit Kaynakları, (x1.000 ton, 2019 yılı sonu) (TKİ, 2020)

Kurumlar	Görünür	Muhtemel	Mümkün	Toplam
EÜAŞ	v.y.	v.y.	v.y.	11.800.000
TKİ	1.979.368	489.441	1.560	2.470.369
MTA	515.000	-	-	515.000
Özel Sektör	v.y.	v.y.	v.y.	4.538.809
TOPLAM	-	-	-	19.324.178

Tablo 5. Ülkelerin Linyit Tüketimleri (Milyon ton) (TTK, 2020)

Ülkeler	2016	2017	2018*
Almanya	171,0	171,2	166,3
Türkiye	68,0	71,7	84,9
Rusya	69,4	70,2	72,8
Polonya	60,4	61,2	58,5
ABD	67,2	64,4	52,4
Avustralya	61,5	56,7	46,0
Hindistan	43,1	45,9	45,3
Çekya	38,2	38,7	39,0
Sırbistan	39,0	40,2	38,0
Yunanistan	34,2	38,1	36,3
Diğer	158,7	158,8	153,4
DÜNYA	810,8	816,9	793,5

**2018 Tahmini Değerler alınmıştır.*

Türkiye Linyit Yatakları

Türkiye’de yapılan en son çalışmalara göre linyit rezervinin sahalara dağılımları aşağıdaki gibidir.

Tablo 6. Türkiye Linyit Rezervleri (MTA,2021)

Konya-Karapınar Sahası	1,832 milyar ton
Trakya Çerkezköy Havzası	573,6 milyon ton
Elbistan MTA Sahası	515 milyon ton
Eskişehir-Alpu Sahası	1,453 milyar ton
Afyon-Dinar Sahası	941.5 milyon ton
Amasya-Merzifon Sahası	9.2 milyon ton
Malatya-Yazıhan Sahası	17 milyon ton
Pınarhisar-Vize Sahası	140 milyon ton
Konya-İlgın Sahası	30,6 milyon ton
Tekirdağ-Malkara Sahası	676,4 ton
Muş-Merkez Sahası	400 milyon ton
Denizli-Çivril Sahası	7,5 milyon ton
Denizli-Çardak Sahası	44,2 milyon ton
Isparta-Şarkıkaraağaç Sahası	306,7 milyon ton
Tekirdağ-Malkara Sahası	856,9 milyon ton
İstanbul-Silivri Sahası	1,06 milyar ton
Kırklareli-Pınarhisar-Vize Sahası	157,7 milyon ton
Afyon-Evciler-Dinar Sahası	82,5 milyon ton
Ankara-Gölbaşı-Haymana Sahası	15,3 milyon ton
Nevşehir-Hacıbektaş Sahası	3,3 milyon ton
Amasya-Merzifon Sahası	15,6 milyon
Aydın-Bozdoğan Sahası	5,4 milyon ton
Denizli-Kale Sahası	12,5 milyon ton
Çorum-Dodurga Sahası	4,8 milyon ton
Afşin-Elbistan EÜAŞ Sahası	1,3 milyar ton
Manisa-Soma TKİ Sahası	205 milyon ton
Beypazarı-Çayırhan EÜAŞ Sahası	153,3 milyon ton

SONUÇ

1. Öncelikle; bu düzenleme 3573 sayılı Zeytin-ciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanununa aykırılık göstermektedir. 3573 sayılı kanunun 20. maddesinde **"Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az üç kilometre mesafede, zeytinliklerin bitkisel gelişimini ve çoğalmalarını engelleyecek kimyasal atık oluşturulacak tesis yapılamaz ve işletilemez"** şeklinde belirtilmektedir.
2. Yeraltında bulunan tabii kaynaklardan en verimli şekilde istifade etmek ve çevreye ve topluma karşı sorumlu olmak mecburiyetindeyiz. Bu durumda eğer zeytinlikler taşınacak ise bölge halkına nasıl bir alternatif gelir kaynağı önerilmektedir?
3. Söz konusu değişiklikte birlikte ne kadar ağacın taşınacağı, nereye taşınacağı, taşıma işinin nasıl yapılacağı gibi hususların her biri yoruma açık hususlardır.
4. Bir zeytin ağacı 7-8 senede yetişebilmekte, en verimli ürün alınabildiği süre ortalama 30-35 seneyi bulabilmektedir. Herhangi bir nedenle taşınması başarı ile gerçekleşmeyen ağaçların her biri için 30-35 senelik kayıp söz konusudur.
5. Özellikle hali hazırda Ege ve Akdeniz bölgesinde terkedilmiş onlarca maden sahasının uluslararası standartlara göre rehabilitasyonu sağlanamamışken tahrip edilen zeytinlik alanların tekrar rehabilitasyonu için nasıl bir garanti verilmektedir?
6. Kömür yapısal olarak içerdiği kükürt nedeniyle su ile teması sonucunda asitleşir ve toprak verimini düşürüp çevresel olarak kalıcı tahribat bırakır. Yeraltı suyu gibi önemli kaynakların kirlenmesine sebep olur. Kömür madenciliği ardından standartlara uygun kapatılmayan sahalarda tekrar eski toprak veriminin alınması mümkün olmayacaktır.
7. Türkiye uzun vadeli politika eksiklikleri nedeniyle kısa vadeli hesapların yapıldığı günleri yaşıyor. Ülkemizde yaklaşık 20 milyar ton linyit

kömürü rezervi bulunmasına rağmen enerjide bağımsız olamamanın bedelini zeytinliklerini dolayısıyla tarım gelirlerini düşürerek ödeme-melidir.

8. "Bu fıkra kapsamında zeytin sahasının taşınmasına ilişkin tüm masraflardan ve zeytin sahasının taşınmasından kaynaklanan tüm taleplerden madencilik faaliyeti yürütmesi yönünde lehine karar verilen kişi sorumludur." Bendinde belirtildiği üzere sorumluluk tamamen üretici firmaya yüklenmekte ve Bakanlık tarafından herhangi bir sorumluluk alınmamaktadır. Bu, yapılacak taşıma işlemi ile madencilik faaliyetleri sonucunda oluşacak kayıp ve zararların ortada kalmasına sebep olacak mağduriyetler oluşturabilecektir.

9. Türkiye'nin elektrik enerjisi talebi hızla artmaktadır. Hükümetin uyguladığı popülist ucuz enerji politikası bu talebin daha da artmasına sebep olmaktadır. Bir malın veya hizmetin "ucuz" olması, düşük maliyetli olduğu anlamına gelmemekte, dahası ürünleri ve hizmetleri ucuzlatmak, uzun vadede insanların emeklerinin de ucuzlamasına sebep olduğundan, insanların refahlarının da kaybolmasına sebep olmaktadır. Diğer yandan söz konusu politika nedeniyle yatırımlar yavaşlamış durumdadır. Bu nedenle artan tüketimi karşılamak üzere enerji yatırımlarının hızlandırılması ihtiyacı ortadadır. Artan talebi zeytin ağaçlarını taşıyıp oradan üreteceğimiz kömür ile sağlayamayız.

10. Dünyada karbon salınımına yönelik kısıtlamalar getirilmektedir. Avrupa 2030 yılında kömüre dayalı enerji santrallerini kapatmayı hedeflemektedir. Hükümet yerli kaynakların elektrik üretimindeki payını artırmak üzere 2016 yılından beri yerli kömür santrallerini desteklemektedir. Türkiye birincil enerji kaynaklarında dışa bağımlı bir ülke olup enerji arzı yetersizliği vardır. Bu eksikliği gidermek için yenilenebilir enerjiye yönelmeli, güneş enerjisi ve rüzgâr enerjisi potansiyelini iyi değerlendirmelidir.

KAYNAKLAR

1. www.tki.gov.tr
2. www.teias.gov.tr
3. www.mta.gov.tr
4. www.tarimorman.gov.tr
5. www.tim.org.tr

insanca
yaşam **SAADET**

Tabi Kaynaklar ve Maden
Politikalar Kurulu

